

MIS ASI SEE TÖLKIMISPÄEVIK VEEL ON? EHK TÖLKIMIS- MEMUAAR TÖLKIA KAHEAASTASEST KOOSLUST TEKSTIGA „GOGOLI DISKO”

KRISZTINA LENGYEL TÓTH

SISSEJUHATUS

oktoober 2017

Heli Allik kirjutas mulle e-kirja, ning kui meil oli õnnestunud lõpuks läbi joosta teietamise kohmakatest ringidest ning tuvastada, et jah, vist tõesti mina olin see, kes istus tõlkijate päeva tähistamisel temast kolm rida eespool, must vest seljas, küsis ta, kas ma oleksin nõus pidama tõlkimispäevikut „Gogoli disko” tõlkimisest, sest ta oli kusagilt kuulnud, et selline projekt mul parasjagu käsil on. Pisut kergekäeliselt ma nõustusin, et jah, loomulikult, raamatu tõlkimise suurim ning „silmanähtavalt tulemuslik” osa on alles ees (arusaam pärineb minu emalt: kui ta kuuleb mind toksimas klaviatuuri nagu punase baretiga nälginud rähn varakevadist puutüve, siis ta on rahul, et ma tõlgin ehk töotan, aga kui olen vait, siis ilmselt laisklen, unelen, hah! koguni loen! – ühesõnaga, varastan Jumala ilusat päeva). Käkitegu, lapsemäng, aega on ohtralt – võin vabalt kasvõi päevikutki kirjutada sellest tööst.

Tegelikult ma oleksin küll pidanud halba aimama, sest kirjastusest Gondolat (ungari keeles Mõte), mis annab välja minu tõlgitud raamatuid, on üks tubli, nõudlik, korrektne sõltumatu väikekirjastus, kellel on usk eesti kirjandusse, oli just eelmisel päeval tulnud kiri. Kirjastaja-toimetaja küsis, kuidas tõlkimine edeneb, see on juba täies hoos, EKS JU. Sest raamatuesitlus toimub koostöös Budapesti Eesti Instituudiga eesti nädala raames märtsi lõpus. Ning kui veebruaril alguseks tekst valmis ei saa, siis langeb meie peale selline (kuigi mitte ennekuulmatu) häbi, et raamatuesitlusel autor on küll kohal, aga raamat mitte ja me saame sellest vaid pilti näidata ja loota, et kuulajad usuvad, et me ei räägi fiktsionaalsest fiktsioonist, vaid päris romaanist. Just see pisut muretsev „EKS JU?!” oli motiiv, mis oleks võinud mind murelikuks teha. Kirjastaja mitte kunagi ei kiirusta mind tagant, ta jaksab ära oodata, kuni ma ütlen, et palun, tekst on minu poolt valmis. Mis on väga raskelt öeldav lause, vähemalt minu jaoks, sest kui midagi on valmis, siis pole enam parandamisvõimalust, ei saa enam teksti lihvida ei siit ega sealt. Kui valmis, siis kõik kohmakad väljendid ja jamad jäävad sisse Gutenbergi galaktika lõpuni. Ja see mõte riivab juba talumatuse piiri.

Kahjuks oli „Gogoli disko” veel väga kaugel valmis-faasist. Tol ajal olin ma umbes poolteist aastat teksti ümber tiirutanud, arvutisse kirjutanud umbes 15 lk raamatust. Sügissemester möllas suure hooga, ja mul oli üsna korralik koorumus Tartu ülikoolis, kus ma ungari keele lektorina töötan. Õppetöö on hea ettekääne prokrastinatsiooniks, sest ma tegelikult hirmsasti kartsin „Gogoli disko”. See oli istunud mu hingel juba poolteist aastat ja ma tundsin lakkamatult, et see ei tule välja, see on nii keeruline tekst, ma ei saa sellega hakkama, pigem vahetan ametit, ärgu olgu ma enam tõlkija, vaid mats ja voorimees. Nüüd juba tundub, et see on suhteliselt vähe tõlkiva tõlkija paranoia, kui iga Jumala antud raamatu ees ikka ja jälle pean ennast veenma, et kõik on korras, kuidagi ikka

saan hakkama isegi selle uue raamatuga, sest ma olen tõlkija ja tõlkijad kuidagi ikka saavad tekstidega hakkama. Siin ma pean avaldama siirast tänu kõigile sõpradele, kes aitasid hoida minus üleval ametialast tuld!

Niimoodi tilkus aeg, tegin tööd, olin haige, tiirutasin raamatu ümber, aga tulemusele, ungarikeelsele „Gogoli diskole” lähemale ma ei jõudnud. Detsembris sõitsin koju Ungarisse, ja supsti, jõulud olidki käes. Siis otsustasin, et jõuludeks ma kingin endale võimaluse, et tõlge saab valmis õigel ajal. See on prioriteet nr 1, nüüdsest ma ei tee mitte midagi muud, kui ainult tõlgin. Jah, ei loegi muid raamatuid, ei vaata filme, ei kuula muusikat, kui see ei ole seotud „Gogoli diskoga”, panen isegi vastu kiusatusele kohtuda Budapesti sõpradega. Istun arvutis ja teen teksti. Tõlkija-eraklus... Hea plaan, kas pole?

EELMÄNG

Aga enne veel, kui sellest eraklusest räägiksin, pean natuke rääkima eelnevatest sündmustest.

kevad 2016

Kõik algas imega. Nimelt mainisin ma ühes kirjas möödaminnes oma kirjastajale, et on ilmunud üks kuuldavasti täitsa hull eesti romaan, see ei ole pikk, on aga keeleliselt seda keerulisem, mitte väga tüüpiline, aga ikkagi väga eestilik asi ja kaks meie ühist eesti literaadist sõpra kiidavad seda kõvasti, ja muide, raamat sai just ka ELi kirjandusauhinna. Ja umbes kaks nädalat hiljem kirjutas mulle kirjastaja, et asi on juba niikaugale jõudnud, et nad sõlmivad lepingut autoriga, ning et kas ma olen nõus raamatut tõlkima, EKS JU. Miks ka mitte, vastasin kergekäeliselt, olemata ise endiselt raamatut lugenud...

sügiskevadtalv 2016–2017

Tõlkimise rahalise tausta kolgatat ma ei taha pikemalt lahata, sest seda olen juba siin-seal teinud. Lugu lühidalt: eesti kirjanduse väljaandmine Ungaris ei ole võimalik ilma toetuseta, sest on kirjastuste jaoks sama riskantne kui Eestis ungari kirjanduse avaldamine. EL ei toetanud auhinnatud raamatu tõlkimist, sest kirjastus Gondolat ei taha anda välja suvalisi raamatuid ainult toetuse nimel, vaid neid raamatuid, mis neile meeldivad, millesse nad usuvad, mida suudavad väärikalt välja anda. Seepärast ei ostanud ära lisaks veel 3–4 auhinnatud raamatu autoriõigusi, mille eest oleks saanud plusspunkte, ja nii jäidki nad toetusest ilma. Õnneks eraldas Eesti Kultuurkapitali Traducta programmi komisjon lõpuks raha raamatu tõlkimiseks.

Vahepeal oli mu eraelus närviline ja ootusärevust täis aeg, kandideerisin nimelt Tartu ülikooli ungari välislektori kohale. Sellega kaasnes tohutu pikk ootamine, kahevahelolek, lõpuks Eestisse kolimine keset talve, sisseelamine, töö, reisid Ungari ja Eesti vahel jne. See kõik ei soodustanud süvenenud tõlketööd. Pidevalt närisime aga teineteist: mina teksti ja tema mind.

suvisügistalv 2017

2017 juuli algul käisin Viljandis „Gogoli diskost” tehtud lavastust vaatamas, armusin kõrvuni Gogolisse, sain tuttavaks romaani autoriga (tema kassiga tookord mitte, sest tal ei olnud veel kassi).

Niimoodi lendas poolteist aastat tiirutamist teksti ümber, möödamannes tein igasuguseid ettevalmistusi tõlkimiseks: ehitasin – nagu iga mu tõlgitud raamatu kohta – Evernote-andmebaasi, tuhnisin välja vajalikke ungari nimekujusid. Ungari ortograafia võtab tõsiselt mitte ladinakeelset alfabeeti kasutatavatest keeltest pärit nimede transkriptsiooni – isegi siis, kui need nimed tulevad ungari teksti mitte nende originaalkeelest, vaid mõne teise keele kaudu, nagu praeguselgi juhul. Uurisin vene keelest tõlkiva kolleegi abiga pikalt, kes on kes romaanis ning kas selle ja tolle nimi on vene päritolu või venepäraselt moonutatud eesti nimi, ning üritasin vastavalt tuvastada õiget vormi ungari keeles.

Eesti lugejatelt, literaatidelt pärisin romaani kohta, kuidas see neile tundub, mida nad sellest arvavad. Lugesin eesti ajakirjadest ja internetist raamatu kohta arvustusi, lootes, et ma saan targemaks ning suudan selle kummalise raamatu osas kujundada oma arvamuse-tõlgenduse.

Uuris, mida võivad tähendada tekstis esinevad mitte päris eestikeelsed keelendid. Suvel Käämus sauna terrassil istudes lahutasin meelt vana punase kaanega vene-eesti sõnaraamatu seltsis, püüdes mõistatada, milline semantiline väli võib venemoodi eesti sõnade taga peituda. Hiljem aga kuuletusin oma kainele mõistusele ja küsisin kas autori või kontrolltoimetaja käest, kas ma saan õigesti aru, või tähendavad need hoopis midagi muud. Kahjuks ma ise vene keelt ei oska, kuigi minu aastakäik oli viimane, kellel vene keel oli kohustuslik keskkooli lõpuni, isegi riigieksamini olen kunagi teinud, aga keeleoskus kadus umbes aastakesega täielikult. Sõnaraamatust saan mõnda asja välja kangutada, aga see pole õieti midagi. Teadsin, et ma ei saa lootma jääda ungari lugejate minimaalse vene keele oskusegi peale mitte (Burgessi „Kellavärgiga apelsini“ ungari keelde tõlkimise ajal aastal 1989 sellele sai veel toetuda, konsulteerisin ka selle raamatu tõlkijaga). Seepärast langetasin raske otsuse tekitada enamiku vene väljendite asemele ungari slängi, sest originaalis esinevad vene laensõnad kuuluvad eesti keeles kahtlemata slängi kihistusse. Aga tõlkija järelsõnas ma palusin lugejaid, kellele on sõnad *blatnoi*, *bardakk*, *nemodnõi*, *pabeross*, *gorodok* jne tuttavad, et nad loeks neid sõnu just nii, vene vormis. Ainult mõned sõnad jätsin hõngu nimel venekeelseteks (ungari transkriptsioonis) ja selgitasin neid järelsõnas (nt *kvakuška*, *ljuboff*, *Oibljääd!*, *privet rebjata* jne).

Samamoodi püüdsin tuvastada ja taastada inglise tekstikilde, et saaksin neid ungari keelde sobitada nii, et nad oleksid mitte päriselt ungari ega mitte päriselt inglise sõnad. Selleks uurisin nn „Bikitšunai“-nähtust, mis sai alguse telekast, ühe talendiotsingu sarja eelvoorust, kuhu ilmus inglise keelt oskamatut mees ning laulis Alphaville'i laulu „Big in Japan“ kuulmise järgi õpitud hääldusega. (Sellel nähtusel on Ungaris täitsa oma traditsioon, 1960ndatel kõlas nii ungari bändide ingliskeelne repertuaar.) Laulja järgmisesse vooru ei pääsenud, sest ega ta lauldagi eriti ei osanud, aga tänu ajakirjanduse tähelepäanule sai temast lühiajaline meediastaar, teda kutsuti festivalidele esinema jne. Ja ma otsustasin, et kirjutan inglise keele baasil moodustatud väljendid umbes sellisesse keelde. Selleks kujutasin ma ette, kuidas neid hääldaks minu kodukandi külainimene. Ja originaaliga võrreldes tegin ma seda järjekindlamalt, õige inglise keele ortograafiaga ei jätnud ma mitte midagi.

Ma muudkui otsisin ja otsisin raamatu häält, aga see ei tekkinud ega tekkinud ungari keelde. Ma ei leidnud selle raamatu jaoks sobivat ungari keelt. Puhas meelegeheide! Kuidagi ei hakanud tekst kõlama, kuigi eelmised raamatud hakkasid. Tuli meelde Bohumil Hrabali tegelane Pepin (nt filmist ja raamatust

„Postfiziiny”), kes pidevalt karjudes jutustab absurdsetest absurdsemaid lugu-
sid, ja ma otsustasin proovida jutustada selles stiilis. Aga ikka veel ei olnud see
õige hääl. Sellel romaanil on eesti keeles üleskrüvitud stiil, aga kui ma tõlgin
samas stiilis, siis tuleb välja keskmine ungari kirjandustekst. Ungari tekst nõu-
dis hulka labidatäisi lisaks, aga mul polnud neid kusagilt võtta. Seadsin enda-
le eesmärgiks jäljendada impressionistliku-hilisjuugendliku ungari kirjaniku
Gyula Krúdy keelt ja lauseid (see on hull, suitsiidne ja lootusetu ettevõtmine!).
Ma näen kahe autori tekstiehituse vahel paralleele.

Kirjutasin sellest ühele sõbrale nii: „...pean teksti stiili tublisti kergitama.
Kui tõlgiksin enam-vähem sõna-sõnalt, siis ei tuleks välja verbaalset sädele-
mist, mis eesti tekstis on olemas (siin on erinevus meie keelte piltlikus mõtle-
mises), ja tunduks, et tõlkija on lihtsalt kohmakas, paneb teineteise kõrvale täitsa
sobimatuid sõnu ja tulemuseks on mingi jabur puder. Lõpuks otsustasin, et
lasen valla oma keelelise loominguilisuse, keelenaljasoone ja kirjutan nii, nagu
see oleks minu oma tekst. See on pisut ohtlik, aga tundub, et töötab. Vähemalt
ma loodan seda.” Midagi sellist ei olnud ma kunagi varem teinud: lasknud
ilma välise kontrollita, reegliteta oma keelel möllata ja lasta teksti hiigellausetel
leida mugav kaar ja rütm. Oma varasemates romaanitõlgetes olin ma otsinud
ja leidnud või tekitanud just selle ungari keele, milles konkreetne tekst õigesti
kõlaks, ja lihtsalt hakkasin selles keeles rääkima, eesti teksti selliseks ungari-
keelseks tekstiks ümber kirjutama.

Jõulude ajal tegelesin sellega, et arvutis tekstina olemasolevat 15 lehekülge
ellu äratada, täpsemini taaskasutada. Et kui pühad lõpuks möödas, võiksin jät-
kata tõlkijaerakuna.

MÄNG. VÕI TRANSS. IGAL JUHUL SEISUND, MIS ON ARGIMAAILMAST VÄLJAS

1. jaanuar – 15. veebruar 2018

Selle poolteist kuud veetsin väga intensiivselt nii dramaturgiliselt, motiiviliselt
kui verbaalselt sürreaalse teksti maailma haaratuna. Lasin ennast haarata tead-
likult, sest aimasin, et seda teksti ma teistmoodi tõlkida ei saa. Vahel kummitas
mõte, et mis siis, kui ma ei saa sellest maailmast enam välja.

Kui talvepühad olid möödas ning ma jõudsin maalt tagasi Budapesti, hak-
kasin kirjutama lubatud tõlkepäevikut. Seda kirjutasin iga Jumala antud päe-
va öösel 1. jaanuarist kuni 15. veebruarini, dateeritult, nii et päevik mis päe-
vik. Tekst sai 19 735 tähemärki pikk, aga avaldamiseks see ei kõlba, sest on
katkendlik, sisaldab pigem märkusi, tsitaate, linke, pilte jne, osaliselt ungari
keeles, ja kohati ei saa ma isegi enam aru, miks oli tähtis just see lause üles
kirjutada. Näeb välja pisut nagu vabade assotsiatsioonide ahel päevikuvormis.
Selline pseudotekst oleks psühholoogide maiuspala, aga lugejal vist hakkaks
igav. Kahjuks ei suutnud ma midagi huvitavat ja loetavat kirjutada tõlkimi-
sega paralleelselt: paraku ei oska ma seista üheaegselt nii tekstis sees kui ka
sellest väljas. Võib-olla mõne tekstiga oleks see mõeldav, aga „Gogoli disko”
oma intensiivsusega minu jaoks sellist kahepaiksust ei võimaldanud. Või on
viga minus ja ma lihtsalt ei sobi sellisse topeltrolli.

Tagantjärele võin ma aga kirjutada tõlkimisest oma märkustest lähtudes,
kuigi kahjuks mitte päeviku vormis, vaid pigem temaatiliselt.

Konspekterisin huvitavamaid sõnaleide eesti keelest, nt *rets, bardakk, kubrik, adept, muukraud, baranka, kõrvik, pabeross, krempel, jura, möga, mürgel, pummelung, laimama, lampass, frant, kehkenpüks, kremoon, tinalood, vaaderpass* jne.

Kirjutasin üles omaenda rumalused seoses tekstiga või niisama selle aja jooksul, kui mu elus oli kõik selle tekstiga seotud. Need on enamasti ungarikeelsed kalambuudid, kommentaarid, naljad, jaburused, väsimuse kassikulatükid. Mitu neist muutus aga paari päevaga päris kullaks ning maandus lõpuks tõlkesse. Näiteks ühel öös ilmus mulle kõrvadesse lapsepõlve laulukooreminekust ungarikeelne „Internatsionaal“. Ning kui tuli juttu vanadest *džässivangidest*, siis meenus otsekohe väljend „maailma orjad“ ja ma tekitasin analoogse väljendi „džässiorjad“ – need, kes kunagi on töölisliikumise hümni laulnud, tunnevad kohe tsitaadi ära. Või siis nägin õudusunenägu keskkooliaegsest klassijuhatajast, kelle lemmik õppilaspiinamisväljend oli „selle tööga oli küll *muresid, hädasid, probleeme*“, ja alles seejärel ütles ta hinde, mis võis olla ka väga hea. Ning ennäe: tuligi selline koht tekstis mulle vastu, kus ma ei suutnud kiusatusele vastu panna ja lihtsalt pidin seda *väljendit* kasutama! Või tuli mul selline mõte, et ega juhuslikult venekeelne *Oibljääd!* pole kuidagi seotud biitlite *Obladiga*? Raamatus autoritena nimetatud Berk Vakrist ja Jaan Kausist pidin natuke julgema keelemänguga tegema tegelased Berk *Vaker* (mustlaste keelest ungari keelde tulnud 'loba') ning Jan Kaos (ungarikeelne sõna kõlab samamoodi, kirjapilt on küll teine, aga asi on arusaadav). Ma ei saanud kasutamata jätta kuskilt folkloorsest tekstist leitud väljendit *lõcsöngöröcs ember* – halvustav ja naljakas ütlemine äbariku meesterahva kohta, mida ma kahjuks ei suuda eesti keelde tõlkida. Metafoorilises väljendis on jutt kangikujulisest tugevast puust vankriosast (millest ei puudu kerge seksuaalne vihje), puidu sees oksakoht, mis sümboliseerib viletsat mehikest. Või leitud mõne autori leitud sõna alusel ise sõna (nt *saslikprosti*, st. 'šašlõklits').

Üritasin kuidagi kokku kirjutada ikka ja jälle väljailmuvaid motiive. Aga päris kiiresti andsin alla, sest selles raamatus osutus praktiliselt kõik motiiviks ning kõik ilmus aina uuesti uues rollis, uues kontekstis, uues kihis, ja ma pidin tõdema, et selles tekstis on tõesti kõik kõigega seotud. Seepärast oli hiljem paranduste tegemine väga piinarikkas, sest pidin kogu aeg ettevaatlik olema, et ma kogemata ei haavaks kuskilt teksti kudumit. Arvutiga sõnu-väljendite otsides ei olegi see tänapäeval lahendamatu ülesanne, aga ma ei suuda ette kujutada, kuidas tegid seda tõlkijad enne arvutitehnikat. (Või tol ajal veel ei olnud selliseid tekste? Oli ikka.)

Tegin märkmeid kirjanduslike mängude kohta. Näiteks, et Gogol ilmub välja täpselt veerand teksti peal, just nagu oleks joonlauaga mõõdetud. Lokaal nimega Romaan on tore postmodernistlik enesepöördus romaanist, nii et pidi eriti ettevaatlik olema, sest see, mis juhtub lokaalis, on alati natuke tähtsam sellest, mis iganes juhtub kuskil mujal. Näiteks, *Arkaša loobus oma naljakast kommentaarist, tal oli nimelt pähe tulnud mõte, et...* – see on selline topeltjutustamise olukord, kui lokaalis Romaan loobub Arkaša kommentaarist, aga romaanis „Gogoli disko“ on see kommentaar siiski ära toodud. Või lauses *Kui keegi oleks talle kunagi järele jooksnud, sattunuks seesugune peast põrunud huviline üle tee asetsevasse mahajäetud nukuteatrisse* on umbes sama olukord: loos talle keegi ei järgne, jutustaja seda siiski teeb. Rida *vanasti oli kõigel sügav mõte, mitte nagu nüüd* on kahtlane lõks lugeja nina ees või just hoiatus, et ettevaatust, lugeja, nüüd ma eksitan sind. Kokkuvõttes on see romaan üks mitmekihiline paroodia, lugu

ise on enesepeegeldusega lugude paroodia, aga väga hoolikalt jääb see ise enesepeegeldusega looks. Romaanis kasutatud kord rõhutatult kirjanduslik, kord aga rõhutatult argine keel on kirjanduslikkuse paroodia, ning isegi intertekstid on raamatus paroodiad, kohati ei ole võimalik otsustada, kas viidatud tekst on fiktiivne või lihtsalt nii perifeerne, et ma ei leia seda üles. Ja nagu eespool mainisin, on selles romaanis kõik seotud kõigega, näiteks üks intertekst on samal ajal romaanis jutustatud loo allegooria, romaani enesepeegeldus, kuigi väidab, et on tegelikkus: hoiatuslugu neljast rabist, kes olid läinud paradiisi (aga ainult üks tuli tervena tagasi).

Kirjutasin päevikusse sõnu-väljendeid, mis nõudsid pikemat järelemõtle-mist, keelelist loomungulisust, ja esimese hooga lahendamatuna tunduvaid lau-seid. Näiteks *Petruša pilk puuris vihaselt paksukstoidetud papagoisid puuris* või *Kas sa ei mäleta, kuidas kirjutasid koolis seinalehes „kiirbussid“ asemel „kirbusitt“?* või *nägu kõrouni nagu kõroitsast tehtud samovaril*. Või vanasõnauurija Nataša uurit-ud ja kasutatud vanasõnalaadsed ütlused, mida pidin niimoodi lahendama, et lugeja saaks aru, et need on vanasõnad, kuigi tegelikult ungari keeles selli-seid vanasõnu ei ole, samas peaksid need mugavalt teksti sees istuma. Sellised kohad on tõlkija košmaarid, aga selles loos antud tõlkija on kalambuuritsev tüüp, nii et kuidagi, ning mitte kõige labasemalt, peaksid need lahendatud saama. Nende lahenduste leidmisel oli mulle abiks minu jutuvestja taust, la-hendusi endid ei ole jälle võimalik eesti keelde tagasi tõlkida. Üks koht, mille puhul pidin järeleandmise tegema, on tekstis esinevad XIX sajandi lasteluulet imiteerivad von Glehni salmikesed vana kirjakeele kirja-pildiga. Oleksin pida-nud ungari keeleski kuidagi „vanastama“ kirja-pilti ja ortograafiat, aga see ei oleks olnud lahendus. Ungari keeles viitab „vana kirjaviis“ keskajale, maks-i-maalselt XVIII sajandi algusele, mis ei oleks kuidagi sobinud lasteluuleliku-sega ja salmikeste tähendusega. Niisiis tõlkisin need salmid tänapäeva ungari keelde.

Tähendasin üles igal päeval kätte saadud taustinformatsiooni: intertekstid, filmid, muusika jne, mida leidsin enamasti internetist. Nii kuulasin ma Tšel-jabinski bändi Ariel, hakkasin vaatama pikantset mängufilmi porutšik Rževs-kist, kuulasin Arkadi Severnõi muusikat, vaatasin Mosfilmi õudusfilmi „Viï“ (1967), mis on hämmastavalt hea. Uurisin tsitaati *Pange käed vastu ahju... külas tehti alati nii... kui surnut nähti...*, mis on pärit Gogoli „Viist“ – aga loomuli-kult ei ole ükski ungari tõlge otseselt kasutatav. See on tõlkija tõeline needus: uurib võõrkeelest eesti keelde tõlgitud teksti ungari tõlget mitu tundi, jalutab isegi raamatukokku ja lõpuks saadab teda edu: ta leiab, mida on otsinud! Aga kasutada seda ei saa, sest tõlked on nii erinevad. Rääkimata sellest, et lugejad niikuinii ei tunne enam tsitaate ära. Kas tõlkimine on teksti intertekstuaalsuse surm? Või nõuab intertekstuaalsete kohtade tõlkimine uusi tõlkeid? Ma ei tea. Sama lugu oli motoga, Hauffi muinasjutust „Väike Mukk“ võetud pudrusal-miga – ungari tõlget üksüheselt ma kasutada ei saanud, aga õnneks vähemalt on pudrumotiiv ka ungari tekstis. Vaatasin Eduard Wiiralti „Vana berberit“ (1938), tutvusin P. V. Piobbi elutööga ja von Glehni tegudega. Sattusin süga-vasse meeleheitesse, sest ma ei leidnud pilti Gogoli mütsist – pidin leppima tõsiasjaga, et tegemist on autori väljamõeldisega. Uurisin, kes on püha Egip-tuse Maria, ning lohutav oli teada saada, et lisaks kõrbeisadele olid olemas ka kõrbeemad. Nende hulka kuulus näiteks Püha Sünkletika Aleksandriast, kelle tähtpäev oli täitsa juhuslikult samal päeval, kui ma temast teada sain,

5. jaanuaril. Selgitasin välja, kust tuleb hottabõtsi ametinimetus. Ja veel mustuhat hämmastavat-huivitavat-hullumeelset piasiaja.

Korjasin tekstist välja lausekillud, millest saaks narratiivsesse korda seada romaani düstoopilise ajalootausta. Lugeses tundub, et see ilmneb ainult vihjamisi, siin-seal justkui juhuslikult pillatud sõnadest, see jääb ähmaseks, saladuse loori alla, selle arvet ei ole ühiskond veel oma südametunnistusega klaarinud ja pigem teeskleb, nagu ei teaks, mis juhtus. Aga välja nopitud infokillukeste põhjal on see fiktsionaalne ajalugu hämmastavalt täpselt rekonstrueeritav. Samamoodi rekonstrueeritavad on seosed päris-lähiminekuga.

Järgmine märkuse tüüp on eneseiroonilised märkused, näiteks kui ühel öösel tundsin, et olen läinud liiale verbaalse loomingulisusega ja tulemus mõjus isegi ungari keeles kretiinselt keeruliselt: *Selline saatuse klaverikaane korduv kinnilöömine mõjus Petruša vaimsele interjöörile ja füüsilisele eksterjöörile ränga valetoonina* lause tõlke juurde joonistasin rea kuradipeakesi. Aga ülejäämisel päeval õnnestus sellest siiski korralik lause teha. Ühe eriliselt keerulise lause juurde ma kirjutasin öösel kell pool kolm ennast täis märkuse: pean tänaseks lõpetama, sest muidu veel autor kahvatub kõige selle mu jama kõrval... Ühe kahtlase lausekese kõrval seisis: *Ginzberg?! ei ole tsitaat, eksjukeksjuke?* – mul pole enam aimugi, mis mulle sel kohal meenus. (Küsisin autori käest hiljem järele ja vastus oli: ei ole.)

Aga selle pseudopäeviku kõrval oli mul veel üks päevikumoodi asi, nimelt kirjutasin originaali servale ääremärkustena kõike seda, mis vähematki küsimist nõudis, koos märkusega, et kelle käest ma pean seda küsima.

Küsimustest pean natuke laiemalt aru andma. Mulle üldiselt meeldib küsida, õige küsimuse leidmine on minu jaoks väga tähtis. Nii et ma ka tõlkijana küsin suhteliselt palju. Hea on vahel tunda, et ma ei maadle tekstiga üksinda! Aga olen aus mängija ja üritan enne küsimist ikka uurida, ning alles siis küsida, kui ma ei leia 100% rahu pakkuvat vastust. Minu küsimuste valdav osa on vaid kindluse nimel, palju neist on EKS JU-küsimused. Tõlkides ei jäta ma tühje kohti, vaid lahendan kõik kuidagimoodi, aga kui midagi tundub kahtlane, siis tõmban joone alla, et sellele lahendusele ma veel heidan pilgu peale või küsin järele. Osa küsimusi lähtub sellest, et ma ei saanud aru, mis toimub, ei suutnud olukorda ette kujutada, selleks et ungari keeles sama asja kirjeldada. Ja vahel esitan küsimusi oma ungari sõpradele, et testida, kuidas minu väljamõeldud väljend mõjub.

Ja kelle kõigi käest ma selle teksti kohta ei küsinud...

Kontrolltoimetajat kostitasin kõigi küsimustega, need, millele ta ei osanud vastata, saatsin edasi autorile. Kontrolltoimetajale esitasin peamiselt keelega seotud küsimusi, stiilis „Kas ma saan õigesti aru, et see tähendab seda, et...?“, „Milliseid assotsiatsioone tekitab eesti emakeelega inimeses see?“, „Kas see siin tähendab... või...?“, „Mis see on?“ jne. Tema oli minu kõige olulisem abiline tekstist arusaamisel, olen talle selle eest väga-väga tänulik. Lisaks luges ta vahetult enne tõlke trükki saatmist selle läbi algusest lõpuni.

Autor sai ainult need küsimused, mis olid juba algusest peale talle mõeldud või millele kontrolltoimetaja ei osanud vastata. Varasemast kogemusest ma tean, et autor võib saada šoki, kui näeb oma teksti 1200 joonealusega, isegi siis, kui need joonealused on enamasti märkused-lahendused mulle endale, ja nendest umbes 50 ootab tema vastust. Säätame autori närve, las ta näeb ainult talle mõeldud küsimusi. Alljärgnevalt toon näiteid sellest vestlusest sõna-

sõnalt, toimetamata, kommenteerimata. Alguses on tsitaat tekstist, siis minu küsimus, pärast > märki tulevad autori vastused (kui ma pidasin oluliseks need siinkohal ära tuua).

Küsimused võimalike trükivigade kohta:

Mahanivana-tantra – kas see pole trükiviga Mahanirvana-tantra asemel?

kes tõlgendasid sõna „amor” kui „a mors”, see tähendab „ilma surmata” – pole õige ladina keeles (nom.)

sukshuma-carira – kas siin on trükiviga? või illustreerimas, kui ebaadekvaatne on loengupidaja? > Jah, ebaadekvaatne loengupidaja. :D

Küsisin sõnaseletusi, kui ma täpselt ei saanud aru või piisavalt hästi ei saanud aru:

tema kui endine sident – mis see sõna ütleb eestlasele? (vene keeles leidsin midagi „sidjenj”-it, mis tähendab istujat, kodus konutajat, ehk võiks ka tähendada slängis vanglatäidist?) > Just, tähendab inimest kes istub, vangisoliijat.

aadama rüppe meenutava poekese – kas see võrdlus on hubaselt obstsöönne või ainult hubane? > Ei ole obstsöönne, pigem selline piibellik, vanasti kasutati palju, Aadama rüpp on mingi selline rahulik koht.

asudes vargapesa kallale – Mis mõttes? Mis on see vargapesa siin, mingi salapärase juhtum? või? > Vargapesa siin on jah mingi juhtum, aga siin on sõnade-mäng, vargapesa on eesti keeles ka elektripistik, kuhu saab korraga mitu juheta nagu panna, selline vargapesa, kutsuti vanasti.

M. Lolli kadunud suurteost „Sulle passioni” – kes, mis see on? või mängiksin ma 'loll' sõnaga? kas on mäng nt. Hume-iga? > Võib mängida lolliga, see on autori-nimi Loll. Aga eesti keeles on see ka jabur autorinimi ju.

otsis kooki, mille sisse hüpata – missassja? kas see on mingi väljend; või lihtsalt omapärane võrdlus? > Lihtsalt omapärane võrdlus, vastik laps.

sinkjas-süнкjad-sinililled – kas sellel on mingi tähtsus, et just sinilill? mul sobiks paremini karukell, kas ma tohin muuta? > Võib ikka, siin on natuke sellist Beatlesite Kollase allveelaeva asja, seal on need sinkjad-süнкjad tegelased.

nuttis nagu prostituut või jaamapianist – miks nutab jaamapianist? ja üldse mis asi on jaamapianist? jaamarestoranis mängiv pianist? > Just, Venemaal oli neid väga palju, jaamades olid restoranid, kus mängisid mingid halvad ansamblid, ja seal oli ka siis jaamapianist, minu tehtud sõna.

kes oli mähkunud üleni pruuni palakasse – mis see on täpselt? EKSS vist ütleb jama... kas see pole pigem nagu sinel? või surilina? varem öeldi samast riidetükist, et see on sall... mida Sa nägid seda kirjutades? :) > Mingi vana riidenarts, nagu surilina ja samas ka mantel, sest tal on taskud.

kordaläinud-at-at-atsasaa – mis/mille hääl see on? > Matsutab mõnust. :D

Murka katsus Gogoli kätt, aga võte libastus – mida see tähendab? et võttis kätte G-i kätt, aga see libises ta käest välja? või? > Vabamüürliku rituaali osa, võetakse käest, katsutakse tõsta, ja öeldakse: võte libastus, st. ei suudeta nagu tõsta inimest kirstust.

sinise ametkonna operatiivtöötajad – mis see on? politseinikud? > Sinine ametkond on Kaitsepolitsei, KGB.

nagu sööks lapsukesena mannaputru – kas siin on tähtis, et Piibli mannaga oleks mäng? (u-keeles loomulikult täitsa teine sõna peitub mannapudrus) > Ei ole, vaata Opiatovitš ütleb et pudru tuleb ära lahendada, ja ka raamatu motos on

puudru, ja ka siin on puudru, mida söövad inimesed nagu lapsed, evangeelium on nagu magus puudru, maitseb hea. :D

Tekstis leidsin grammatiliselt kahtepidi arusaadavaid lausekonstruktsioone, mis tekitasid tõlkijas küsimust. Niisama, igaks juhuks. Selles tekstis ei või iial teada...

on saatus talle [---] veel enne surma saatnud teele Arkadi Dmitrijevõtši ehk Arkaša – kas enne saatus surma v. Gukši surma? :

ta tuju oli sarnane ärakingitud baarikapi võtmega – mis on kingitud? võti või kapp?

ükskõik mis ametit inimene täidab siin kuualuses maailmas, peab ta käituma südame-tunnistuse kohaselt, sest igaihel on oma seadus – st. igaihel inimesel? iga ajal? iga ametil?

Kirikukoor laulis šungiidist püramiidi otsas – st. et šungiidist laulis püramiidi otsas või et püramiid oli šungiidist?

Gukš raputas pükse kehitades pead – kumba raputas, kumba kehtas? või see on nali?

Kuradi eesti kummitus – kas oleks tähtis et just kurat, või vabalt mida iganes muud? (nt. u-keeles pigem litsitame kuraditamise asemel) küsimus kehtib ka üleval esinevate kuradite kohta

nagu karvane pelmeen, mida lakub karu-miška-magus-saatus – kas tema oma saatus või nii magus saatus nagu just tema on?

Järgmist tüüpi küsimused võiks koondada ühisnimetaja alla: teksti maailmas ebaloogilised asjad või lihtsalt sürr?

Mõnega jalutad nagu lesk pioneeriga – kas selle taga on mingi lugu? > Ei usu, selline väljend lihtsalt.

Arkaša oli kukkunud riivli taha – kas üleval ei olnud riivli kõrval küttepuud ja vihmavari? > Ilmselt küll, minu viga, aga nüüd on siuke hale hetk tal seal ahju kõrval ja puud on ka otsas juba. :D

astus ohtliku teema juurest ruttu ära papagoipuuri juurde – see keeleline vigurdamine ei ole juhuslik, eks ju? > Jah, astub ohtliku teema juurest kuhugi füüsilisse kohta.

vettinud tõrvapapp – see kuidagi ei tule kokku, tõrvapapp on ju veekindel > Vana tõrvapapp, laseb juba läbi.

Oli vaja ainult talluda katkise sokiga pedaalikest – kas pedaal oli katkise sokiga või katkise sokiga pidi vajutama? > Katkine sokk on jalas.

asus ta kohe pesema endise surnu mustakrimpsunud jalga – seni ei olnud juttu sellest, et ta oleks paljajalgselt olnud... :) > Nojah nüüd on. :D

[Katerina] käekiri oli vanamoodsalt hästi loetav – aga mis keeles? :) > Ei teagi. :D

Talle oli parajasti pähe turgatanud võimas võrdlus sellest, et kultuur on vaid õhuke kiht elu jubeduste peal. – :) aga see on ju metafoor... > Tegelane ei ole kõige targem... :D

Ljuba oli valmis pannud kaks kohvit [---] seisnud kapiotsas ja lõhnas kergelt kassikuse järele – pole kass, kes ronib kapi otsa kohvri kusema... :) (Aga neil ei olegi kassi. See ei oleks kristallidega kokkusobiv koduloom...) > Asjad on kopitanud ja nii-öelda vanad, natuke kassilõhnalised. :D

kirjutab ka oma aadressi saapataldadele – Opiatovitš käib ju kingades? :) > Selline vana vargatuus, mõte on, et peab olema alati anonüümne.

ja pugesid läbisaetud trelle painutades sisse – nende kohta juba üleval tahtsin küsida et kas need on aknaklaasist sees või väljas? kui sees, siis nüüd ei saa nad nii kergesti sisse, kui aga väljas, siis ei oleks saanud sees olles läbi saagida. > Võibolla tõesti siis sees, pane nagu rohkem sobib.

ta tabas hoopis Vasjat paremale meelekohale – kas see ei peaks vasak olema, ja järgmine parem? kui ta on juba Templehitaja... või see on autori teadlikult tehtud muudatus? (või teine traditsioon) > Ükskõik, peasi et löövad.

muljudes kõike ümbritsevat nagu kaevu kukkuv tuuker – mida muljub tuuker kaevus? või on see mingi väljend? > Ei ole väljend, lihtsalt kui raskes vormis vanaaegne tuuker kukub kaevu, siis ta kukub ju kolinaga ja muljudes ja purustades kõike ümbritsevat.

Ja siis hakkas keegi pimeduses hambalüünkade susisedes vilistama tema lemmiklugu „Murkat“! [...] mingit varasemat, mitte tema armastatud blatnoivarianti! [---] Mõned sõnad olid selles ära vahetatud. – Aga kui vilistatakse seda, kuidas tuleb välja, mis on sõnadega? > Hea küsimus :D. Ei teagi. Aga meloodia hakkas kostuma, keegi algul vilistas ja siis laulis, kasvõi nii.

Esitasin küsimusi ka vabamüürlasliku ja alkeemilise kihi kohta, sest ma ise olen neis asjus täitsa tume. Neile andis autor napolisõnalisi vastuseid.

Mul olid käepärast (või interneti otsas) ka igasugused sõpradest-tuttavatest eksperdid spetsiifilisteks erialasteks küsimusteks. Näiteks tulistati nagaanist nii ootamatult ja valusalt, nagu tabab kurikuulus tähelööve süüfilisehaiget pereisa ilusal pühapäevahommikul – uurisin nahaarstist sõbrannalt süüfilise tähelööbe kohta, et mis see täpselt on ja kuidas välja näeb. Ta kutsus koguni konsiiliumi kokku ja sain lõpuks vastuse (koos piltidega). Või tai-chi meistri käest küsisin loengulaadsete peatükkide kohta, kus on juttu idamaade filosoofiast, isegi palusin tal lugeda paar lehekülge, et ega ma juhuslikult mingit rumalust sisse sokutanud ei ole.

Lahket ja laialdast abi sain Facebooki grupist Palacsinta ('Pannkook'), see on ilukirjanduse tõlkijate erialane rühmake, põgus sõpruskond. (Nimi tuleneb ungarikeelsest naljast, nimelt tähendab sama tegusõna nii 'tõlkima' kui ka 'pannkooki ümber keerama', ja mõlema asja hästi tegemine on kunst.) Kasutame üksteise abi igasugusteks ajurünnakuteks ning naudime koos tulemust. Mina kasutasin kolleege ka teksti liigse üleskrivituse vastaseks kontrolliks ning esitasin ka stiiliküsimusi.

Vaidlesime pikalt ja tuliselt selle üle, kas tsaari kellatorn, millesse Gogoli usk esimese suure mõra lõi, on ajanäitaja kella või heliseva kella torn. Loomulikult kasutab ungari keel nende kohta kaht eri sõna. (Autori vastus oli: Sümboolne väljend, nagu Kreml oma kellaga Moskvas.)

Ise ma ei ole suitsetaja, niisiis küsisin kogenumate kolleegide käest *paberossi* kohta. Seegi oli pikk vestlus, detailne kultuuriajalooline ajaränd minevikku.

Üks rühmaliige aitas mind välja „Väikese Muki“ ungarikeelse tekstiga, ta pildistas seda telefoniga oma laste raamatukogust.

Siis andis kaheks päevaks närimisainet see, kas Gogoli vaarikapunased püksid on pigem neutraalsemad 'málnapiros' või emotsionaalsemad 'málnavörös' või sama emotsionaalselt punased, aga natuke arhailisemalt kõlavad 'málnaveres' või lihtsalt vaarikakarva ehk 'málnaszín'? Kohe moodustusid leerid, ja kolleegid läksid vaidlushoos peaaegu virtuaalsete nugade peale.

Kui ma niisama, naljaviluks mainisin, kui nahaalne võib autor olla, kirjutades *kui surnuist oleks üles tõusnud Alla Pugatšova, siis...* samas kui Alla Pugatšova on endiselt elavate kirjas ning näeb koguni täpselt samasugune välju kui 80ndatel, kui ma teda viimati telekast nägin. Sellest kujunes rõõmus nostalgiline õhtu, kõik imestasid, et ta veel elus on, ja jutustasid temaga seotud noorpõlvelugusid. Tulid ta YouTube'i-videod (eakamad kolleegid tundsid püha kohustust nooremaid harida), keegi näitas koguni pilti sellest, kuidas ta oli mingil karnevaliohtul ennast Alla Pugatšovaks maskeerinud.

Haritud ja maailmagastronomiaga sinasõbra seltskonna käest uurisin, mis on *kutjaa* ungari keeles. Tulemus: selle kohta meil sõna pole, aga lõpuks õppis vist terve seltskond ära selle valmistamise.

Väike kamp rühma liikmeid ilmus isegi raamatuesitlusele, ja selle üle olin ma siiralt rõõmus.

24. jaanuar 2018

Rohelises elektritškas istudes tabas mind arusaam matsinliku võrdluspildi olemusest. Alles siis tuli kergendus, alles siis hakkasin uskuma, et tekst tuleb ungari keeles välja. Kirjutasin ühele sõbrale sellest nii: „Just eile käisin kirjastaja juures natuke lobisemas, ja elektritška pealt kirjutasin talle sõnumi: Vabandust, jään hiljaks, libisesin, nagu väike kirves tammepuust riivli oksakohal. (Kui ajahädas olen, ütlen, et libisesin, see on tavaline kõnekeelne väljend ungari keeles, võrdluses pidasin aga muidugi silmas ka selle tegusõna tavatähendust.) Saatsin sõnumi ära ja siis mõtlesin, et oi, Jumal küll, „Gogoli disko“ stiil on nakkav! Pean ettevaatlik olema, et mitte jääda kinni sellesse kõneviisi. Jäin ka mõtlema (ja see oli vist tähtsam avastus), et mis lugu võiks selle lause taga olla. Ja siis taipasin, miks olen hädas selle tekstiga: autor kasutab tihti motiveerimata pilte, jutuvestjana ma aga tahaks lugusid, tahaksin teada, kust tuli pilt, mis lugu peitub pildi taga. [---] Aga see on tekstimaailmaväline info, selle pean juurde mõtlema, sest tekst läheb edasi, ja järgmises lauses on jälle mingi sarnane absurdus.“

Pärast seda oli palju kergem teksti sujuvamaks teha, sest avastuse iva oli see, et need absurdsed võrdlused ei ole seotud jutustatud looga, need on lihtsalt pildid, suletised loo merevaigus.

4. veebruar 2018

Terve tekst on arvutis! Seda pidi tähistama piduliku jäätisesöömisega, jäätise peal tekstis vene nimega mainitud munaliköör Kiiu Torn, mille eneseharimise eesmärgil paar nädalat varem olin soetanud.

Algas enesetoimetamine voor, küsitavuste lõplik lahendamine. Vastuvõetud otsused: ungari keeles on see nüüdsest nii, punkt. Näiteks otsustasin *paberossi* kohta pärast pikka ebalemist kasutada väljendit 'paljajalu sigaret', sest just spetsiifiliselt seda tüüpi suitsu kohta ei ole päris sõna ungari keeles. Kui jutt oli *saabastest*, siis otsustasin ise, kas mängus on nööriaga või nööriita saapad, sest ungari keeles on need eri sõnad. Või sõna *armastus* – ungari keeles on eri sõna erootilise armastuse ja üldhumanistliku armastuse kohta. Ja pärast pikka arupidamist panin husaarliku otsustavusega *nemod-nõi* vasteks 'koiliblikate närimine', sest ungari keeles see on üks sõna, kõlab hästi ja metafoorselt, on arusaadav isegi nimisõna omadussõnana kasutades. Jne.

Küsimuste-vastuste ringid kulgesid kaootiliselt, aga kiiresti. Teksti kooskõlastamine vastustega ja üldiselt peenhäälestamine on metsalangatamisega võrreldavalt väsitav töö. Eriti, kui arvestada sellega, kui vähe oli vaja muuta. Aga iga koha juures pidi läbi mõtlema, kas muudatus on hädavajalik või mitte.

Kui tekstis enam küsimusi ei olnud, siis tuli see läbi lugeda algusest lõpuni ühe hooga. Selle lugemise jooksul ilmnis kaks probleemi. Esimene on see, et originaaltekst kasutab rohkem hüüumärki, kui ungari keel suudab välja kannatada. Samuti sõnu nagu *mingi*, *imelik*, *veider*, *ebataoline* jne on üleliia palju, sest pidevalt hõõrutakse lugejale nina alla, et ettevaatust, siin juhtub mingi kahtlane värk. Võtsin neid natuke vähemaks, ja kohe oli kergem hingata.

Valmis! või peaaegu...

Jäi järele veel kõva häälega ettelugemine. Mis oli pisut keeruline, sest hääli oli mul parasjagu ära, lonkavat lauset siiski kuulsin.

Alles nüüd andsin spellerile võimaluse, et ta leiaks näpuvigu. See on tüütu tegevus, kõik tema leiud tuleb üle vaadata, aga ligi 20 leitud näpuviga andis kannatusele mõtte.

Seejärel tuli toimetamisvoor. Oma toimetajaga olen koos töötanud umbes kuus aastat ja ma saan teda ainult kiita. Ta parandas mu tüüpilisi ja vähemtüüpilisi vigu (enamasti näpuvigu, mis ei olnud spellerile kahtlased tundunud), komakasutust jne. Nende osas mul vastuväiteid ei ole. Kui ta millestki aru ei saa, siis ta viisakalt küsib, mida see tähendab, või soovib alternatiivi. Väga harva nõuab ta muudatust, aga siis tõesti asja pärast. Vahel ta aga teeb märkusi, kus sädeleb tema huumorimeel. Näiteks lause *Oli vaja ainult talluda katkise sokiga pedaalikest ja „Neeva tšaikast“ sai ehe Boney M!* juurde kirjutas tema, tuntud melomaan: „Kui see on mingi helimoonutaja-efektipeadal, siis ma kirjutaksin pigem Boney M-i asemel Jimi Hendrix.“ Aga tekst on püha ja rikkumatu ning jäi Boney M.

Nii et toimetamine käis sujuvalt, meil tavaliselt ei ole selle käigus pikki tülisid. See sujuvus võimaldas, et ka kontrolltoimetaja sai ungari teksti rahulikult läbi lugeda koos eesti tekstiga. Ma palusin tema käest seda, et kui ühe ungari lõigu stiil ja tähendus on häirival määral kuskil mujal kui eesti lõigu oma, või motiiviliselt läksin tõlkides liiga kaugemale originaalist, siis annaks ta märku, muidu võtaks teksti pigem vabalt.

Viimasel hetkel palus autor, et nimetaksime ühe tegelase ümber, sest tema nimi ei meeldinud talle. See oli hea uudis, sest mulle ka ei meeldinud. Nii sai Gukš'ist ungari keeles Seft, mis on sama mis eesti *sehvt* tänu saksa mõjule mõlemas keeles.

Vahepeal arutasime kirjastuse toimetajaga tekstiväliseid küsimusi: pealkirja, kaanekujundust ja kaanetekste.

Pealkirja variantidena olid laual *Gogollik disko*, *Gogoli oma disko*, aga neist kumbki ei olnud päriselt korralik ega päriselt pöörane. Ning lõpuks tuli tõlkijate Facebooki rühmast versioon, mis osutus võitjaks: *Gogol(i)disko*. See on ungari keeles markeerimata sõnaühend, mis jätab lahtiseks sõnade grammatilise kokkukuuluvuse tüübi, ja see märgistamatus väljendab metafoorset või sümboolset seost, nii et jätab lugejale võimalusi mõistatada, mismoodi kuuluvad kokku kaks kokkusobimatut sõna, nagu Gogol ja disko.

Kaanekujunduses kasutati fragmenti ühe maja välisseinale tehtud maalingust (kahjuks lõikas kujundaja kassi pildi servast maha) muinasjutulises

linnas, nagu on raamatu-Viljandi. Kaaneteksti kirjutasin ise, võttes lühidalt kokku fiktiivse ajaloolise tausta ja viidates sellele, et tundmatu stiljaaga ilmutamisega pääsevad joviaalse linnakese tänavatele lahti nägemused... Lugeja meelitamiseks lisasin: „See on üdini Kesk-Euroopa raamat: mosaiigilaadselt üksikasjaline ja värvikas konstruktsioon, keeleliselt maa ja taevas koos samas lauses; hull ja segane, aga süsteem on sees, ning tekst lööb jalaga, nagu vankri ette rakendatud laiskushall eeslitäkk loomaaiast, kui talle udusel talvehommikul pakutakse viina sisse kastetud suhkrutükki.”

Viimasel hetkel jõudsin ma valmis kirjutada ka tõlkija järelsõna ja sõnaseletused.

8. märts 2018

„Palun, tekst on minu poolt valmis!”

Nihil obstat. Imprimatur!

Raamat läks trükikotta.

JÄRELMÄNG MÄRKSSÕNADES

märtsi lõpp, aprilli algus 2018

Tühjus, väsimus (äkiline koorma alt vabanemine), haigus. Kojusõit, suur nädal enne ülestõusmispühi, Eesti nädal Budapestis.

27. märts 2018

Raamatuesitlus ja esimene kohtumine raamatuga. Rõõm mis rõõm.

Vestlus (autor ja kirjandusteadlane), küsimused ka tõlgile, kes oli juhuslikult tõlkija ise.

Järeldidu. Jalutuskäik Budapestis, lõunasöök Gyula Krúdy kunagises lemmikrestoranis.

Lihavõtted.

Sõit tagasi Eestisse koos raamatuga.

Artiklid, arvustused, lugejate reaktsioonid jne.

Agasute või mitte, ma pole siiani suutnud ungari „Gogoli diskot” kätte võtta ja lihtsalt raamatuna läbi lugeda.

EPILOOG

Hetkel ma veel leinan, või umbes nii, üritan raamatu trükivärviga määritud kätt lahti lasta. Minu kooselu „Gogoli diskoga” kestis ju kaks tublit aastat ja on nüüd läbi.

Agas kindlasti tulevad uued raamatud, uued kooselud, kõik algab uuesti algusest peale, ning jälle pean ma ennast veenma, et kõik on korras, kuidagi ikka saan hakkama isegi selle uue raamatuga, sest ma olen tõlkija ja tõlkijad kuidagi ikka saavad tekstidega hakkama.

Siin ma tahan siirast ja sügavat tänu avaldada anonüümsele sõbramehele, kes aitas sel eesti keele pimedas metsas eksleval tekstil leida õiget teed.

Selles memuaaris ma ei nimetanud enamikku tegelasi nimepidi, mida nüüd siinkohal nagu kord ja kohus teen:

Paavo Matsin, Zsuzsa Hetényi, Dezsó Kiss, Lauri Eesmaa, Zsuzsa Fodor, William Shakespeare, Kadri Sikk, Tamás Böröczki, Zita Csányi, Titivillus, László Gy. Horváth, Holmes, Kerti Tergem, Tünde Mészáros, Georg Meri, Triinu Tamm, Tiit Aleksejev, Imre Görög, Sándorné Tóth, Éva Dobos, Piret Toomet, Krisztina Rita Molnár, Anthony Burgess, Leida Lepik, Róza Krisztina Márton, Szinnai Tivadar, Katrin Hallas, Gyula Krúdy, Zsolt Molnár, Wilhelm Hauff, Éva Chovanecz-Molnár, Nikolai Vassiljevitsš Gogol, Zsófia Szilágyi, Anikó Környei, Miklós Gábor Kövesdi.